
(повна назва закладу освіти)

ЗАТВЕРДЖЕНО
рішенням педагогічної ради
від __.__.20__ протокол № __

**Навчальна програма «Підприємництво і фінансова грамотність. 8 клас»
для закладів загальної середньої освіти
(автор Панченко С. Ю.)**

**за модельною навчальною програмою «Підприємництво і фінансова грамотність. 8–9 класи»
для закладів загальної середньої освіти
(автор Панченко С. Ю.)**

Вступна частина

Пояснювальна записка

Інтегрований курс «Підприємництво і фінансова грамотність» належить до другого циклу базової середньої освіти — базового предметного навчання — і є новим обов'язковим навчальним предметом. У 8-му класі він розрахований на навчальне навантаження 0,5 год на тиждень.

Метою предмета є формування вмінь учнів інтегрувати набуті знання з математики, інформатики, економіки, права тощо для розв'язування життєвих проблем, пов'язаних з безпечним забезпеченням власного і суспільного добробуту.

Інтегрований курс є пропедевтичним і формує дослідницькі компетенції, необхідні для подальшого вивчення відповідних навчальних предметів у закладах професійно-технічної освіти та вищих навчальних закладах.

Зміст навчального предмету «Підприємництво і фінансова грамотність» відповідає віковим, загальнонавчальним і психологічним особливостям учнів / учениць. Зміст навчальних занять, методи роботи сприятимуть формуванню в учнів / учениць ініціативності, спроможності використовувати можливості та реалізовувати ідеї, умінь створювати цінності для інших у будь-якій сфері життєдіяльності; здатності до активної участі в житті суспільства, навичок керування власним життям і кар'єрою; умінь розв'язувати проблеми; готовності брати відповідальність за прийняті рішення; здатності працювати в команді для планування й реалізації проєктів, які мають суспільну або фінансову цінність, тощо.

Головною ідеєю інтегрованого курсу у 8-му класі є виховання й розвиток в учнів / учениць інтересу до пізнання та самостійного вивчення засад сфери фінансів під керівництвом учителя, а не надання їм готових знань. Ця ідея реалізується на основі запровадження в навчання дослідницьких методів та систематичного вирішування різноманітних наукових та навчально-життєвих проблем. У ході цієї діяльності учні / учениці опановують відповідні знання та вміння, що в майбутньому надасть їм змогу «крокувати із часом».

Завдання предмета у 8-му класі: навчити учнів / учениць досліджувати фінансову галузь, формувати знання:

- як обчислювати та грамотно розподіляти власний бюджет;
- як нараховуються пільги та субсидії на оплату житлово-комунальних послуг;
- що таке монетизація пільг і субсидій та як з урахуванням їх оплатити житлово-комунальні послуги;
- як перевірити правильність сум, зазначених у повідомленнях про оплату рахунків;
- у які проєкти вигідно вкладати гроші;
- де і як можна позичити гроші на вигідних умовах тощо.

Головним очікуваним результатом курсу є:

- сформованість дослідницької й навчальної компетенцій — важливих складників ключових компетентностей у галузі фінансів та підприємництва;

- розвиток критичного мислення;
- розвиток медіаграмотності;
- набуття навичок роботи з інформацією про фінанси.

Слід відмітити, що підприємництво і фінансова грамотність, відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти, входить у розрізі компетентності «Підприємливість та фінансова грамотність» до компетентнісного потенціалу всіх освітніх галузей: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізичної культури (додатки 1, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21 до ДС), тобто знаходить відображення в кожній освітній галузі.

Хоча відповідно до Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти навчальний предмет «Підприємництво і фінансова грамотність» належить до соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, однак він передбачає міжпредметні зв'язки в межах усіх освітніх галузей.

Вивчення предмету «Підприємництво і фінансова грамотність» реалізує компетентнісний, дослідницький, діяльнісний, проблемно-ситуативний, особистісно орієнтований, рефлексивний та інші *підходи* до навчання і сприяє формуванню ключових компетентностей, зокрема:

- *вільного володіння державною мовою та здатності спілкуватися іноземними мовами* — уміння ініціювати усну, письмову та онлайн-взаємодію державною та іноземною мовами для розвитку ідеї та її реалізації, презентувати власну ідею та ініціативи зрозуміло, грамотно, з використанням доцільних виражальних засобів, використовувати комунікативні стратегії для формулювання власних пропозицій і рішень, описувати державною та іноземними мовами власні вміння та компетентності стосовно варіантів кар'єри, розвитку підприємницьких і соціальних ініціатив, пояснювати значення заощадження, інвестування, запозичення, страхування тощо, обговорювати й планувати доходи та витрати за допомогою ефективних комунікативних стратегій, використовувати фінансові документи; *ставлення*: готовність брати відповідальність за себе та інших осіб, відповідальне ставлення до мовленнєвого вчинку, розуміння ролі комунікативних умінь, читацького досвіду для успішної самореалізації, зокрема у професійній кар'єрі та діловому середовищі, усвідомлення важливості володіння державною мовою та спілкування іноземними мовами для забезпечення добробуту й фінансового успіху, готовність обстоювати важливість збільшення доходу, ощадливості та раціонального використання коштів;
- *математичної компетентності* — уміння генерувати нові ідеї, аналізувати, ухвалювати оптимальні рішення, розв'язувати життєві проблеми, відстоювати свою позицію, дискутувати, використовувати різні стратегії, шукати оптимальні способи розв'язання проблемних ситуацій, будувати та досліджувати математичні моделі економічних процесів, планувати та організовувати діяльність для досягнення цілей, аналізувати власну економічну ситуацію, родинний бюджет, використовуючи математичні методи; *ставлення*: відповідальність та ініціативність, упевненість у собі, розуміння

важливості математичних розрахунків та оцінювання ризиків;

- *інформаційно-комунікаційної компетентності* — уміння планувати власну і групову діяльність для проєктування і створення інформаційного продукту, ідентифікувати можливості цифрових технологій і пристроїв для створення цінностей, провадження діяльності та розвитку підприємливості, оцінювати і враховувати власні сильні й слабкі сторони у груповій та особистій діяльності, визначати можливі варіанти розв’язання проблеми й перевіряти результати засобами цифрових технологій і пристроїв, аргументовано обстоювати свою позицію, вести переговори під час провадження інформаційної діяльності, дотримуватися законодавства щодо авторського права в інформаційній діяльності, визначати сфери людської діяльності, пов’язані з інформатикою та інформаційними технологіями для вибору майбутньої професії, використовувати цифрові технології для розв’язання задач, пов’язаних із фінансовою діяльністю, приймати прості фінансові рішення на основі аналізу даних за допомогою інформаційних технологій; *ставлення*: відповідальність за власну діяльність і результати роботи над спільним проєктом створення інформаційного продукту, толерантність щодо інших членів групи, сприйняття помилок як поштовху для вдосконалення інформаційного продукту і власного розвитку, виявлення лідерства, ініціативності під час провадження інформаційної діяльності, прагнення до високих стандартів власної і групової діяльності під час створення інформаційного продукту, зважений підхід до оцінювання власної діяльності, що формує цифрову репутацію, розуміння ролі інтернет-технологій як засобу маркетингу і підприємницької діяльності, повага до приватної, зокрема фінансової, інформації інших осіб;
- *компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій* — уміння генерувати, презентувати та реалізовувати ініціативи для проєктної діяльності, ефективного використання природних ресурсів, використовувати можливості проєктної діяльності для створення цінностей (матеріальних, суспільних, культурних), прогнозувати вплив природничих наук на розвиток технологій, нових напрямів підприємницької діяльності, пояснювати значення заощадження природних ресурсів, інвестування в природоохоронну діяльність, страхування власного здоров’я і життя тощо, обчислювати економічний ефект ініціатив і діяльності, пов’язаних з реалізацією прикладних наукових рішень; *ставлення*: виявлення конструктивної активності, відповідальність за прийняття виважених рішень під час власної і групової діяльності, усвідомлення значення набутих компетентностей для успішної самореалізації, усвідомлення залежності добробуту й фінансового успіху від рівня оволодіння здобутками сучасної науки і техніки, відстоювання важливості ощадливого та раціонального використання природних ресурсів і продуктів їх переробки, раціонального господарювання тощо;
- *ініціативності та підприємливості* — уміння генерувати нові ідеї, вирішувати життєві проблеми, аналізувати, прогнозувати, ухвалювати оптимальні рішення, використовувати критерії раціональності, практичності, ефективності та точності з метою вибору найкращого рішення, аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати, використовувати різні стратегії, шукаючи оптимальні способи розв’язання життєвого завдання; *ставлення*: ініціативність, відповідальність, упевненість у собі, переконаність, що успіх команди — це й особистий успіх, позитивне оцінювання та підтримка

конструктивних ідей інших;

- *інноваційності* — уміння проєктувати власну професійну діяльність відповідно до своїх здібностей, переваг і недоліків; творчо мислити, генерувати нові ідеї та ініціативи, втілювати їх у життя для поліпшення власного добробуту, розвитку суспільства і держави, формулювати цілі та завдання, розробляти плани для їх досягнення, прогнозувати і мінімізувати ризики, приймати рішення та оцінювати їх ефективність, розраховувати і раціонально використовувати ресурси, застосовувати економічні знання в повсякденному житті, розраховувати самостійно або за допомогою інших осіб вартість матеріалів, необхідних для виготовлення спроектованого виробу, оперувати грошима під час створення продукту (виробу чи послуги), розраховувати та оцінювати (у разі потреби — за допомогою інших осіб) вартість ідеї, що передбачає проєктування і виготовлення виробу чи надання послуги; *ставлення*: виявлення ініціативності, відкритості до нових ідей, впевненості й рішучості під час реалізації власних ідей, визнання своїх талантів, здібностей, вмінь і демонстрація їх у праці й творчості, відповідальність за кінцевий результат власної і групової діяльності, усвідомлення ролі фінансів як одного з ресурсів у роботі над проєктом, потреби ощадливого та ефективного використання грошей у побуті та під час організації проєктної діяльності (власної чи групової);
- *навчання впродовж життя* — уміння відбирати й застосовувати потрібні знання та способи діяльності для досягнення визначеної мети, аналізувати, контролювати, коригувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності, доводити правильність власного судження або визнавати помилковість; *ставлення*: усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь, що відповідають сьогоденню, розуміння важливості вчитися впродовж життя, прагнення до вдосконалення результатів своєї діяльності;
- *громадянської й соціальної компетентностей* — уміння використовувати досвід пізнання історії для обрання дієвих життєвих стратегій, брати до уваги зміни в історії та суспільстві, оцінювати їх ризики та переваги для власного життя і життя спільноти, виявляти інтереси різних спільнот/груп і шукати способи їх узгодження для розв'язання проблем, планувати, організовувати, реалізовувати індивідуальні чи командні проєкти, оцінювати їх ефективність, представляти результати, характеризувати економічну політику й розвиток торгівлі, визначати їх вплив на суспільне життя, пояснювати спосіб організації національних економік та вплив економічних і фінансових процесів на функціонування суспільства; *ставлення*: готовність використовувати досвід історії для самопізнання та досягнення цілей сталого розвитку суспільства, зважене прийняття рішень на основі досвіду минулого та сучасного соціального життя, здатність брати на себе відповідальність за результат власної та колективної діяльності, ініціативність, відкритість до нових ідей, усвідомлення економічних та соціальних можливостей і викликів, із якими стикається суспільство, здатність приймати фінансові рішення з урахуванням можливих ризиків;
- *культурної компетентності* — уміння визначати цілі, планувати й досягати їх, виявляти творчу ініціативу і сприяти її реалізації, зокрема через утілення в практичній художньо-творчій діяльності (індивідуальній і колективній);

використовувати в пошуковій діяльності різні джерела інформації, працювати в команді для виконання художньо-творчих завдань з урахуванням основ культурного менеджменту, знаходити мистецькі форми самовираження в креативних індустріях (економічній діяльності), пояснювати на прикладах реалізації мистецьких проєктів, фестивалів, виставок значення інвестицій у культуру, оцінювати практичне втілення мистецьких проєктів, реалізовувати мистецькі проєкти, презентувати власні надбання; *ставлення*: виявлення активності в процесі пізнання мистецтва, усвідомлення важливості творчої діяльності для самореалізації особистості, прагнення участі в мистецьких заходах і подіях, засудження плагіату, виявлення здатності мислити творчо, сприйняття мистецького твору як форми самовираження людини, демонстрування готовності до партнерства у творчому процесі, самостійності й мобільності у творенні ідей та прийнятті рішень, генерування нових ідей та ініціатив, втілення їх у життя для забезпечення власного добробуту й розвитку суспільства;

- *екологічної компетентності й здорового життя* — *уміння* визначати власні слабкі й сильні сторони для проєктування майбутньої професійної діяльності та власного добробуту, діяти в непередбачуваних ситуаціях, визначати мету і досягати її, прогнозувати та оцінювати ризики прийняття рішень, критично мислити, ініціювати і реалізовувати соціальні проєкти, що мають культурну, комерційну або суспільну цінність, вирізняти чинники фінансового благополуччя, які мають позитивний вплив на безпеку, здоров'я і добробут (особистий, родинний, суспільний), планувати та контролювати доходи й витрати, розуміти законодавче підґрунтя економічних процесів (права та обов'язки, захист прав споживачів тощо); *ставлення*: усвідомлення важливості володіння інструментами планування та контролю доходів і витрат для майбутнього добробуту, розуміння важливості ощадливості та раціонального використання коштів.

Послідовність вивчення предмету

«Підприємництво і фінансова грамотність» у 8-му класі

Вивчення інтегрованого курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» у 8-му класі складається із двох розділів:

Розділ 1. Засоби платежу

Розділ 2. Банки та банківські послуги

Розділ 1 «Засоби платежу» присвячений ознайомленню з історією виникнення грошей; окреслюються поняття «валюта», «гривня», «Міжбанк», «податок»; розпочинається робота над словником наукових термінів та їхнім застосуванням. Основні завдання цього розділу — надати розуміння сутності грошей, фінансового планування та бюджету, роботи фінансової системи в цілому. *Практичне спрямування розділу* — учні / учениці мають дізнатися, як нараховуються пільги та субсидії на оплату житлово-комунальних послуг, що таке монетизація пільг і субсидій та як із їх урахуванням оплатити житлово-комунальні послуги; як перевірити правильність сум, зазначених у повідомленнях про оплату рахунків; як зменшувати ці суми шляхом заощадження електроенергії, води, газу тощо; ознайомитись із готівковою та безготівковою видами оплат, з порядком сплати податків; дізнатися про способи досліджень валютного ринку, з'ясувати, у які моменти часу варто купувати валюту, а в які — продавати, які фактори впливають на курсоутворення валют, що таке попит і пропозиція на

валютному ринку. Важливим завданням на цьому етапі є формування навичок, необхідних упродовж вивчення курсу, а саме — уміння знаходити необхідну та достовірну інформацію, зокрема із цифрових джерел, правильно здійснювати інформаційний пошук.

Розділ 2 «Банки та банківські послуги» спрямований на формування уявлень учнів / учениць про види рахунків у банку, усвідомлення відмінності карткового рахунку від інших рахунків. Передбачено ознайомлення з порядком відкриття та закриття рахунків у банку, з поняттями «кредитний ліміт», «ліміт оплати в інтернеті», «ліміт зняття готівки», «комісія банку», «депозит», «сума депозиту», «вкладник», «пролонгація», «відсоткова ставка депозиту», «кредит», «відсоткова ставка кредиту», «платіж», «платіжна система», «фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО)». *Практичне спрямування розділу* — в учнів / учениць мають бути сформовані вміння вигідно й безпечно розміщувати гроші на депозитних вкладах на підставі фінансового аналізу; обчислювати зароблену суму відсоткових грошей, ураховуючи інфляцію; проводити аналіз, як і в якій установі вигідно брати гроші в кредит, обчислювати суму грошей, необхідну для погашення кредиту, оцінювати власну спроможність повернення кредиту; визначати, для яких валют вигідніше оформляти платіжні (кредитні) картки платіжної системи Mastercard, а для яких — системи Visa.

Організація освітнього процесу

Інтегрований курс «Підприємництво і фінансова грамотність» основної школи має чітко визначену *практичну спрямованість*, яка реалізується під час організації пошуку необхідної інформації, проведення експериментів, виконання практичних робіт і вправ, моделювання, розв'язування ситуативних, проблемних, аналітичних завдань та проведення досліджень, у ході роботи, зокрема самостійної, з науково-популярною літературою, нормативними документами, інтернет-ресурсами тощо. Зазначена діяльність спрямована на розвиток умінь і навичок роботи учнів / учениць із джерелами інформації, а також передбачає виконання поставлених соціально-економічних завдань, здійснення порівняльного аналізу, проведення мінідосліджень, дискусій, експертиз, круглих столів, ділових і рольових ігор, підготовку презентацій і виступів, виконання творчих робіт, індивідуальних і колективних проєктів, написання есе, повідомлень тощо. Мета проведення цих робіт може бути різною — мотиваційною, корегувальною, контролюючою тощо. Рекомендується застосовувати при цьому доцільні для певних видів діяльності форми роботи учнів / учениць — індивідуальну, парну, групову, фронтальну.

Практичні роботи проводяться на уроку та вдома. Рішення щодо оцінювання робіт (усіх чи вибірково) згідно з критеріями, визначеними відповідними документами МОН України для соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі, приймає вчитель на свій розсуд.

Ефективному засвоєнню або закріпленню навчального матеріалу сприятимуть також дидактичні та сюжетно-рольові ігри.

Запропонована тематика досліджень, проєктів може бути змінена вчителем у межах вивчення відповідної теми

з урахуванням матеріально-технічного забезпечення, наявності власних цікавих дидактичних розробок, рівня підготовленості класу, інтересів дітей тощо. Результати дослідження учнів учитель оцінює під час презентацій.

Слід зазначити, що дослідницький метод як один із провідних способів організації пошукової діяльності учнів у навчальній роботі сприяє набуттю ними вмінь і навичок самостійної роботи. Цей метод використовується під час проведення спостережень, обчислень, експериментів, складання графіків, діаграм, схем, звітів із проведених досліджень, роботи з різними джерелами інформації, виконання творчих завдань.

Запропоновані підходи сприятимуть формуванню в учнів / учениць не лише компетентностей у галузі фінансів, а й інших ключових компетентностей, зазначених вище.

Не передбачається строгий розподіл годин за розділами й темами. Учитель може на власний розсуд здійснити цей розподіл з урахуванням здібностей і навчальних можливостей учнів / учениць, доцільності проведення уроків систематизації та узагальнення, особливостей реалізації проєктної діяльності тощо.

Значний вплив на результативність навчального процесу мають освітні технології: проблемного, особистісно орієнтованого характеру, перевернутого навчання, критичного мислення тощо.

Організація освітнього процесу передбачає:

- зв'язок навчання із життям;
- підвищення мотивації учнів / учениць до навчання;
- реалізацію діяльнісного та компетентнісного підходів до навчання;
- розвиток самостійності й активності учнів / учениць;
- розвиток уміння адаптуватися до умов реального навколишнього світу;
- уміння спілкуватися, співпрацювати з однокласниками / однокласницями в процесі різних видів діяльності.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

№ уроку	Тема уроку	К-сть год	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання за ДСБСО і МНП		
				Загальні результати	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
Розділ № 1. Засоби платежу		9				
1	Гроші. Історія виникнення грошей	1	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), слухання та аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). Колективне розв’язування проблемних ситуацій, запропонованих учителем (учителькою) та/або учнями. Ділова гра. Рольова гра. Робота в парах. Робота в групах. Практичні роботи. Індивідуальна робота:	Діє відповідально [СЗО 1.1]	демонструє відповідальне ставлення до безпеки, здоров’я, добробуту власного та інших осіб [9 СЗО 1.1.1]	аналізує, використовує нормативно-правові документи щодо безпеки, здоров’я та добробуту, робить висновки, обґрунтовує відповідальність за порушення визначених у цих документах норм [9 СЗО 1.1.1-4]
2	Форми грошей. Функції грошей. Основні правила користування грошима	1				
3	Історія української гривні. Зовнішній вигляд, номінали банкнот та монет, що перебувають у грошовому обігу в Україні. Елементи захисту гривневих банкнот. <i>Практична робота № 1 «Визначення справжності гривневої купюри»</i>	1				
				Розпізнає небезпечні ситуації [СЗО 2.1]	оцінює рівень ризиків у ситуації і місці, що загрожують особистій безпеці	оцінює ймовірність ризику виникнення небезпечної ситуації внаслідок власної діяльності

№ уроку	Тема уроку	К-сть год	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання за ДСБСО і МНП		
				Загальні результати	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
4	Валюта. Класифікація валют. Конвертованість валюти і золотовалютні резерви	1	самостійна робота з підручником, пошук інформації в інтернеті, виконання домашньої роботи.	Вчиться вчитися [СЗО 4.1] Знаходить і перевіряє інформацію [СЗО 4.2]	відповідно до власного соціального рівня розвитку [9 СЗО 2.1.1]	[9 СЗО 2.1.1-2]
5	Курсоутворення валют. Міжбанк — український валютний ринок. Попит і пропозиція на валютному ринку. Для чого треба обмінювати гривню на іноземну валюту і навпаки? Практична робота № 2 «Прогнозування курсу валют»	1	Мінідослідження та мініпроекти		вдосконалює (розвиває) власні розумові, емоційні, соціальні вміння для побудови власної освітньої траєкторії без шкоди для власного здоров'я і добробуту [9 СЗО 4.1.1]	визначає пріоритети в різних сферах власної навчальної діяльності, раціонально розподіляючи власні інтелектуальні, фізичні, емоційні та інші ресурси для забезпечення поступу в навчанні [9 СЗО 4.1.1-1]
6	Облік та прогнозування надходжень і видатків. Способи ведення сімейного бюджету. Види сімейного бюджету. Класифікація сімейного бюджету за рівнем збалансованості між надходженнями й видатками	1			критично оцінює інформацію щодо здоров'я, безпеки та добробуту, здобуту в різних джерелах, у тому числі цифрових	активно шукає, порівнює і зіставляє різні джерела інформації, які допомагають зменшити ризики під час прийняття
7	Колективне розв'язування проблемної ситуації «Розрахунок розміру пільги та субсидії на оплату житлово-комунальних послуг». Практична робота № 3 «Складання особистого чи сімейного бюджету»	1				

№ уроку	Тема уроку	К-сть год	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання за ДСБСО і МНП		
				Загальні результати	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
8	Підсумкова робота № 1 для контролю теоретичних знань. «Засоби платежу»	1			[9 СЗО 4.2.1]	рішень щодо власного здоров'я і добробуту [9 СЗО 4.2.1-1]
9	Податки та їх види. Основні цілі стягнення податків: дохід бюджету, розподіл, регулювання, представництво. Податкові пільги та організація збору податків. Практична робота № 4 «Обчислення суми окремих податків»	1		Діє ефективно та самостійно [СЗО 4.3]	діє ефективно та самостійно, виявляючи наполегливість у досягненні цілей для реалізації своїх потреб, бажань та інтересів у законний спосіб [9 СЗО 4.3.1]	розробляє план власних дій, визначає мотивацію, фіксує результати, адекватно оцінює свої сили, формує корисні звички через систематичність повторення [9 СЗО 4.3.1-2]
				Спілкується конструктивно [СЗО 4.4]	корегує власну комунікативну поведінку для забезпечення конструктивної взаємодії та збереження здоров'я, безпеки та добробуту [9 СЗО 4.4.1]	сприймає конструктивні пропозиції (критику) як нові можливості і стимули до вдосконалення [9 СЗО 4.4.1-3]
				Виявляє культуру споживання [СЗО 4.5]	усвідомлює обмеженість власних потреб фізіологічними,	ощадно використовує ресурси, зважаючи на можливість

№ уроку	Тема уроку	К-сть год	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання за ДСБСО і МНП		
				Загальні результати	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
				Планує майбутнє [СЗО 4.6]	соціальними, моральними і духовними чинниками, критично оцінюючи надмірність потреб [9 СЗО 4.5.1] критично оцінює свої вміння і компетентності, виявляє наполегливість у досягненні мети [9 СЗО 4.6.1]	повторного використання, ремонту і переробки [9 СЗО 4.5.1-1] планує витрати родини (свої) для підтримання здоров'я, безпеки і добробуту [9 СЗО 4.6.1-2]
				Співпрацює для досягнення результату діяльності [СЗО 4.7]	співпрацює з іншими особами для здобуття підтримки, досягнення результату діяльності, спрямованої на збереження безпеки, здоров'я і добробуту [9 СЗО 4.7.1]	переконливо презентує свої (спільні) ідеї іншим особам у різний спосіб, зокрема з використанням цифрових засобів [9 СЗО 4.7.1-3]
				Поводиться етично [СЗО 4.8]	дотримується норм етики та моралі під	дотримується правил міжособистісного

№ уроку	Тема уроку	К-сть год	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання за ДСБСО і МНП		
				Загальні результати	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
				Планує, запроваджує і оцінює фінансові рішення [СЗО 4.9]	час прийняття рішень щодо безпеки, здоров'я та добробуту [9 СЗО 4.8.1] аналізує і застосовує прості економічні концепції [9 СЗО 4.9.1] аналізує інформацію для подолання викликів життя, пов'язаних з використанням фінансово-економічних ресурсів для добробуту [9 СЗО 4.9.2]	спілкування, поважаючи право співрозмовника на особистий простір [9 СЗО 4.8.1-2] пояснює прості економічні концепції (попит і пропозиція, ринкова ціна, торгівля, форми власності, страхування, пенсія, податки, курс валюти тощо) [9 СЗО 4.9.1-1] свідомо обирає послідовність дій щодо реалізації фінансових цілей [9 СЗО 4.9.2-1] володіє інструментами планування та контролю доходів і витрат [9 СЗО 4.9.2-2] розуміє наслідки

№ уроку	Тема уроку	К-сть год	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання за ДСБСО і МНП		
				Загальні результати	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
						запозичень і заборгованості для досягнення фінансових цілей [9 СЗО 4.9.2-3] обґрунтовує індикатори для оцінки фінансового здоров'я [9 СЗО 4.9.2-6]
Розділ № 2. Банки та банківські послуги		9				
10	Функції Національного банку України. Класифікація банківських послуг. Рахунки в банках. Види рахунків у банках. Порядок відкриття та закриття рахунків.	1	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), слухання та аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). Колективне розв'язування проблемних ситуацій, запропонованих учителем (учителькою) та/або учнями. Ділова гра. Рольова гра. Робота в парах. Практичні роботи.	Діє відповідально [СЗО 1.1]	демонструє відповідальне ставлення до безпеки, здоров'я, добробуту власного та інших осіб [9 СЗО 1.1.1]	аналізує, використовує нормативно-правові документи щодо безпеки, здоров'я та добробуту, робить висновки, обґрунтовує відповідальність за порушення визначених у цих документах норм [9 СЗО 1.1.1-4]
11	Переказ коштів між своїми рахунками та на інший рахунок за відповідними реквізитами. Ліміти для картрахунків та керування ними. Обмін валют. Контроль за операціями та залишком коштів на рахунку. Заробіток банків. <i>Практична робота № 5 «Оплата за комунальні послуги з картрахунку, здійснення контролю за операціями та залишком коштів на рахунку»</i>	1				
12	Види депозитів. Особливості відсоткових ставок за депозитами.	1		Розпізнає небезпечні ситуації	оцінює рівень ризиків у ситуації	оцінює ймовірність ризику виникнення

№ уроку	Тема уроку	К-сть год	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання за ДСБСО і МНП		
				Загальні результати	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
	Гарантування банківських вкладів. Практична робота № 6 «Вигідне розміщення депозиту та обчислення відсоткового доходу за депозитом»		Індивідуальна робота: самостійна робота з підручником, пошук інформації в інтернеті, виконання домашньої роботи.	[СЗО 2.1]	і місці, що загрожують особистій безпеці відповідно до власного соціального рівня розвитку [9 СЗО 2.1.1]	небезпечної ситуації внаслідок власної діяльності [9 СЗО 2.1.1-2]
13	Комісії за відкриття та користування поточним рахунком. Комісії за поповнення готівковими грошима та зняття готівкових грошей з картрахунків. Комісії за переказ грошей на рахунки підприємств, установ, організацій (у тому числі при оплаті житлово-комунальних послуг). Комісії при отриманні кредиту. Інші комісії банку	1	Мінідослідження. Проекти	Вчиться вчитися [СЗО 4.1]	вдосконалює (розвиває) власні розумові, емоційні, соціальні вміння для побудови власної освітньої траєкторії без шкоди для власного здоров'я і добробуту [9 СЗО 4.1.1]	визначає пріоритети в різних сферах власної навчальної діяльності, раціонально розподіляючи власні інтелектуальні, фізичні, емоційні та інші ресурси для забезпечення поступу в навчанні [9 СЗО 4.1.1-1]
14	Кредити для споживачів і підприємств. Підстави для здійснення позики та контроль за рівнем заборгованості. Вартість кредиту. Види відсоткових ставок за кредитом. Загальні витрати за споживчим кредитом і реальна річна відсоткова ставка. Платежі за послуги інших осіб.	1		Знаходить і перевіряє інформацію [СЗО 4.2]	критично оцінює інформацію щодо здоров'я, безпеки та добробуту, здобуту в різних джерелах, у тому числі	активно шукає, порівнює і зіставляє різні джерела інформації, які допомагають зменшити ризики під
15	Особливості надання та виплати кредитів. Вибір кредитодавця. Паспорт споживчого кредиту. Кредитоспроможність і кредитна історія. Кредитний договір. Зміна	1				

№ уроку	Тема уроку	К-сть год	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання за ДСБСО і МНП		
				Загальні результати	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
	умов договору, відмова від договору та дострокове повернення кредиту. Відповідальність позичальника у випадку порушень договору. Кредитні продукти для фізичних і юридичних осіб. Кредитна картка			Діє ефективно та самостійно [СЗО 4.3]	цифрових [9 СЗО 4.2.1]	час прийняття рішень щодо власного здоров'я і добробуту [9 СЗО 4.2.1-1]
16	Практична робота № 7 «Вибір кредитодавця, складання таблиці щомісячних платежів за стандартною та ануїтетною схемами виплат кредиту, доходження відповідних висновків»	1			діє ефективно та самостійно, виявляючи наполегливість у досягненні цілей для реалізації своїх потреб, бажань та інтересів у законний спосіб [9 СЗО 4.3.1]	реалізує в законний спосіб власні потреби та інтереси, враховуючи свої можливості виявляючи наполегливість [9 СЗО 4.3.1-1]
17	Платежі з використанням готівкових коштів. Безготівкові платежі. Інтернет-банкінг. Платежі з використанням електронних грошей. Призначення платіжних систем. Карткові платіжні системи. Міжнародні міжбанківські платежі	1				моделює нові можливості власного розвитку з урахуванням труднощів і невдач [9 СЗО 4.3.1-4]
18	Підсумкова робота № 2 для контролю теоретичних знань. «Банки та банківські послуги»	1		Спілкується конструктивно [СЗО 4.4]	корегує власну комунікативну поведінку для забезпечення конструктивної взаємодії та збереження здоров'я, безпеки та	сприймає конструктивні пропозиції (критику) як нові можливості і стимули до вдосконалення [9 СЗО 4.4.1-3]

№ уроку	Тема уроку	К-сть год	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання за ДСБСО і МНП		
				Загальні результати	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
				Виявляє культуру споживання [СЗО 4.5]	добробуту [9 СЗО 4.4.1] усвідомлює обмеженість власних потреб фізіологічними, соціальними, моральними і духовними чинниками, критично оцінюючи надмірність потреб [9 СЗО 4.5.1]	планує і за потреби обмежує використання ресурсів на різні періоди, враховуючи цілі сталого розвитку [9 СЗО 4.5.1-2]
				Планує майбутнє [СЗО 4.6]	критично оцінює свої вміння і компетентності, виявляє наполегливість у досягненні мети [9 СЗО 4.6.1]	визначає мотивацію власної діяльності, формулює мету і цілі діяльності [9 СЗО 4.6.1-1]
				Співпрацює для досягнення результату діяльності [СЗО 4.7]	співпрацює з іншими особами для здобуття підтримки, досягнення результату діяльності,	переконливо презентує свої (спільні) ідеї іншим особам у різний спосіб, зокрема з використанням цифрових засобів [9 СЗО 4.7.1-3]

№ уроку	Тема уроку	К-сть год	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання за ДСБСО і МНП		
				Загальні результати	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
				Поводиться етично [СЗО 4.8] Планує, запроваджує і оцінює фінансові рішення [СЗО 4.9]	спрямованої на збереження безпеки, здоров'я і добробуту [9 СЗО 4.7.1] дотримується норм етики та моралі під час прийняття рішень щодо безпеки, здоров'я та добробуту [9 СЗО 4.8.1] аналізує інформацію для подолання викликів життя, пов'язаних з використанням фінансово-економічних ресурсів для добробуту [9 СЗО 4.9.2]	дотримується правил міжособистісного спілкування, поважаючи право співрозмовника на особистий простір [9 СЗО 4.8.1-2] свідомо обирає послідовність дій щодо реалізації фінансових цілей [9 СЗО 4.9.2-1] володіє інструментами планування та контролю доходів і витрат [9 СЗО 4.9.2-2] розуміє наслідки запозичень і заборгованості для

№ уроку	Тема уроку	К-сть год	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання за ДСБСО і МНП		
				Загальні результати	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
						досягнення фінансових цілей [9 СЗО 4.9.2-3] вирізняє чинники фінансового становища, які мають позитивний вплив на здоров'я і добробут [9 СЗО 4.9.2-7]

ПРИКІНЦЕВА ЧАСТИНА

Оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів навчання з курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» має бути орієнтовано на вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів / учениць, зазначених у Державному стандарті базової середньої освіти та спрямовано на перевірку ключових компетентностей та обов'язкових результатів навчання, які передбачають, що учень / учениця:

- взаємодіє з іншими особами в усній формі, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях;
- сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, зокрема в текстах нормативно-правових актів, договорів, угод тощо, та використовує інформацію для збагачення власного досвіду і визначення вигідних умов;
- висловлює власні думки, почуття, ставлення та ідеї, взаємодіє з іншими особами у письмовій формі; у разі потреби взаємодіє з іншими особами в цифровому просторі, дотримуючись норм літературної мови;
- досліджує проблемні ситуації та виокремлює проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних та інших методів;

- моделює процеси і ситуації, розробляє стратегії, плани дій для розв'язання проблем;
- критично оцінює процес і результат розв'язання проблем;
- розвиває мислення для пізнання і перетворення дійсності, володіє науковою термінологією;
- пізнає сфери фінансів засобами наукового дослідження;
- опрацьовує, систематизує та представляє інформацію економічного змісту;
- усвідомлює закономірності, що відбуваються в економічній сфері, відповідально поводить для забезпечення сталого розвитку суспільства;
- розвиває власне наукове мислення, набуває досвіду розв'язання проблем економічного змісту (індивідуально та у співпраці з іншими особами);
- знаходить, аналізує, перетворює, узагальнює, систематизує та подає дані, критично оцінює інформацію для розв'язання життєвих проблем;
- усвідомлено використовує інформаційні та комунікаційні технології і цифрові інструменти для доступу до інформації, спілкування та співпраці як споживач;
- турбується про особисту безпеку, уникає факторів ризику, реагує на фактори і діяльність, що становить загрозу для власного і суспільного життя та добробуту;
- визначає альтернативи, прогнозує наслідки, приймає рішення для забезпечення безпеки й добробуту власних та інших осіб;
- виявляє підприємливість та поводить етично для поліпшення здоров'я, безпеки й добробуту власних та інших осіб;
- мислить хронологічно, орієнтується в часі, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами і процесами в економіці, діяльністю людей та її результатами в часі, виявляє зміни в житті суспільства;
- мислить геопросторово, орієнтується в соціально-історичному просторі, виявляє взаємозалежність розвитку суспільства, господарства і економіки;
- мислить системно, виявляє взаємозв'язок, взаємозалежність та взаємовплив історичних подій, явищ, процесів, постатей в економічній сфері в контексті відповідних епох;
- усвідомлює власну гідність, реалізує власні права і свободи, поважає права і гідність інших осіб, виявляє толерантність, протидіє проявам дискримінації;
- усвідомлює необхідність утвердження верховенства права і дотримання правових норм для забезпечення сталого розвитку суспільства.

Вивчення інтегрованого курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» передбачає *формувальне* та *підсумкове* оцінювання.

Для формувального оцінювання можуть бути застосовані тестові завдання для самоконтролю, наведені наприкінці кожного параграфа.

Підсумкове оцінювання може здійснюватися як у процесі навчання (поточне), так і на різних його етапах (власне підсумкове).

Підсумкове оцінювання в курсі «Підприємництво і фінансова грамотність» здійснюється за групою 3 результатів навчання, що передбачені Критеріями оцінювання за освітніми галузями (додаток 2 до рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання здобувачів освіти відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, затверджених Наказом МОН України від 02.08.2024 р. № 1093). Оцінюючи результати навчальної діяльності учнів / учениць, необхідно враховувати рівень засвоєння учнями / ученицями теоретичних знань та рівень сформованості в них практичних умінь, досвід дослідницької та творчої діяльності. Тому пропонується в межах зазначеної групи результатів навчання здійснювати окремо оцінювання теоретичної та практичної складових курсу. Оцінювання здійснюють періодично. Кількість і види робіт для поточного оцінювання вчитель може встановлювати самостійно. Поточний контроль відбувається шляхом усного опитування, тестування, проведення самостійних, практичних та творчих робіт, за результатами досліджень із застосуванням комп'ютерних програм, захисту проєктів тощо. Семестрове (підсумкове) оцінювання радимо проводити так: оцінювання практичної складової — за результатами виконання практичних робіт, а теоретичної складової — за результатами виконання підсумкової роботи для контролю теоретичних знань. Як саме оцінювати практичні роботи, учитель вирішує самостійно і повідомляє учням / ученицям критерії оцінювання. Щодо оцінювання робіт для контролю теоретичних знань — учням / ученицям заздалегідь повідомляється, скільки балів вони можуть набрати за правильне виконання кожного завдання і як ці бали переводяться в оцінку за 12-бальною шкалою (за умови, що заклад освіти вибрав таку шкалу оцінювання). У підсумковій оцінці за семестр мають бути враховані і теоретична, і практична складові.

Засоби навчання

Учитель здійснює вибір засобів навчання залежно від видів навчальної діяльності. Для успішного опанування учнями інтегрованого курсу доцільно використовувати кабінет інформатики (під час виконання практичних робіт та навчальних проєктів), кабінет з мультимедією чи мультитачем або з мультимедійним проєктором чи інтерактивною дошкою (під час вивчення нового матеріалу та виконання інтерактивних вправ). Комп'ютери мають бути приєднані до мережі інтернет, на них має бути встановлено відповідне програмне забезпечення (Word, Excel, PowerPoint тощо). Під час розв'язування ситуативних завдань, рольових та ділових ігор доцільно використовувати заготовки різноманітних прайс-листів, договорів, статутів, інших нормативних та довідкових документів.

Міжпредметні зв'язки

Як було сказано вище, опанування навчального предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» передбачає застосування міжпредметних зв'язків у межах усіх освітніх галузей. Тому доцільно реалізовувати бінарні (інтегровані) уроки із залученням учителів інших навчальних предметів: математики, інформатики, мистецтва тощо. Це сприятиме формуванню

в учнів / учениць глибших і точніших знань з інших навчальних предметів; уміння застосовувати для вирішення певного завдання знання і вміння з різних освітніх галузей у комплексі.